sluoksniuose rasta keletas neglazūruotos ir glazūruotos keramikos buitinių indų šukių, koklių, dengtų žalia glazūra bei puoštų geometriniu ornamentu, taip pat neglazūruotų ornamentuotų koklių fragmentų, porcelianinio indo šukė, vitražo fragmentas, datuojamas XVII a.

Fiksacijos vietoje 12 fiksuota 1 m ilgio tranšėjos atkarpa 38 m į ŠR nuo fiksacijos vietos 11 R galo. Išlikusio kultūrinio sluoksnio neaptikta, iki 90 cm gylio vyravo maišytas griuvenų sluoksnis, giliau atsidengė pilkšvas maišyto priemolio sluoksnis. Įžemis nepasiektas. Tarp fiksacijos vietos 12 ir 13 buvusioje tranšėjos atkarpoje aptiktas 20–50 cm storio tarybinio laikotarpio stumdyto grunto su XX a. datuojamomis šiukšlėmis sluoksnis.

Fiksacijos vietoje 13 fiksuota 1 m ilgio kabelio tranšėjos atkarpa, buvusi 46 m į ŠR nuo fiksacijos vietos 12 R galo. Kultūrinio sluoksnio bei vertingų radinių čia irgi neaptikta, fiksuoti keli supiltinio grunto sluoksniai, 90 cm gylyje atsidengė šviesaus šlyno įžemis.

The field survey in the Rėkyva Manor complex

A survey was conducted at the site of earthwork on Poilsio Street in Šiauliai. Only a few surviving fragments of a 17th–18th-centuries cultural layer were found with mixed and destroyed layers that contain construction waste being recorded on the bulk of the site. The basements of some 19th–20th-centuries buildings were also recorded on W part of the site.

Some finds from NW part of the site were ascribable to the 17th century, but no surviving cultural layers were recorded at this location.

Agnė Žilinskaitė

Jašiūnų dvaro sodyba

2013 m., pasinaudojus Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama bei įgyvendinant Jašiūnų dvaro sodybos rūmų ir oficinos (UK 945) (Šalčininkų r.) rekonstrukcijos ir pritaikymo turizmo reikmėms darbus, gegužės–spalio mėnesiais saugomoje teritorijoje buvo atliekami žvalgomieji tyrimai. Merkio pakrantėje dabar stovintis romantinio klasicizmo dvaras su jam priklausančiais pastatais bei landšaftinio tipo parku suformuotas XIX a. Tačiau yra žinoma, jog čia yra stovėjęs ir ankstesnis Jašiūnų dvaras, veikiausiai pastatydintas dar 1402 m. ir nuo XV a. iki XVIII a. pabaigos priklausęs Radviloms. Deja, apie tuometinio dvaro statinius ir aplinką istorinių žinių beveik nėra išlikę. Žinoma, kad 1645 m. dvarvietėje prie Merkio upės ėmė veikti nedidelis popieriaus fabrikas. 1811 m. iš nusigyvenusio Dominyko Radvilos dvarą nupirko Lietuvos Tribunolo Kelių departamento viceministras, Uždauguvio taurininkas Ignotas Balinskis. Po jo mirties 1819 m. dvaras atiteko jaunesniajam sūnui Mykolui Balinskiui. 1824–1828 m. Mykolo Balinskio ir ilgamečio Vilniaus universiteto profesoriaus bei rektoriaus Jono Sniadeckio iniciatyva buvo pertvarkyta dvaro sodyba ir pastatyti romantinio vėlyvojo klasicizmo bruožų turintys rūmai bei kiti dvaro pastatai, o šalia jų įkurtas didelis landšaftinis parkas.

Archeologiškai Jašiūnų dvaro sodyba iki šiol taip pat menkai tirta. 1996 m. archeologinius žvalgomuosius tyrimus dvaro teritorijos R pakraštyje vykdė archeologas G. Gendrėnas. Jų metu ištirti 4 šurfai, fiksuoti XIX a. pabaigoje – XX a. susiformavę kultūrinio sluoksnio horizontai su pavieniais XVI a. vidurio – XVII a.

autoriaus datuojamais radiniais (*LIIR,* f. 1, b. 2676).

2013 m. Jašiūnų dvaro sodybos teritorijoje ištirti 48 įvairaus dydžio šurfai. Bendras tyrinėtas plotas sudarė 73 m^2. Žvalgomieji tyrimai vykdyti 3 etapais. I etape dvaro sodybos teritorijoje iki įžemio buvo ištirtas 21 1x1 m bei vienas 3x2 m dydžio šurfas, išsidėstęs centrinėje parko dalyje ties pagrindiniais komplekso pastatais, vandentiekio, buitinių ir lietaus nuotekų trasose, šuliniuose bei rezervuarų vietose, bei parko V dalyje, kur buvo projektuojamas gręžinys vandeniui bei biologiniai nuotekų valymo įrenginiai. Bendras tyrimų plotas sudarė 27 m^2.

Šurfuose 1–12 bei 14–22 aiškus archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis nefiksuotas, aptikta pavienių XVII–XX a. datuojamų radinių: smulkių apžiestos ir žiestos buitinės keramikos, gyvulių kaulų, korodavusių metalinių dirbinių fragmentų, stiklo duženų. Šių šurfų stratigrafija itin panaši: viršutiniuose sluoksniuose dominuoja dirvožemis arba maišyti sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais, tačiau archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis juose nefiksuotas. Visuose šurfuose, 0,9–1,4 m gyliuose, pasiektas įžemis – šviesiai rudas smėlis ar žvyras. ***Šurfe 13*** (3x2 m), tirtame 10 m į PV nuo dabartinio dvaro oficinos pastato, 40 cm gylyje aptiktas anksčiau čia stovėjusio pastato mūrinių *pamatų* fragmentas. Mūras statytas iš raudonų molio plytų, rištų tinku. Pamato V pusė apdėta viena eile stambių akmenų. Šurfo ir mūro R pusėje 54 cm gylyje aptiktas plūkto molio sluoksnis, žemiau, 80 cm gylyje stambių akmenų, nesudarančių aiškios konstrukcijos, sluoksnis (1 pav). Žemiau pamatų atkastas iki 2,84 m gylio tirtas intensyvus kultūrinis sluoksnis, o minėtame gylyje – akmenų grindinys. Šioje storymėje galima išskirti 2 kultūrinio sluoksnio horizontus: ankstyvesnį – XV–XVI a. (iki 1,5 m gylio) bei vėlyvesnį – XVII–XVIII a. (iki 2,84 m gylio). Ribą tarp minėtų sluoksnių žymi plonas degėsių bei raudonų plytų griuvenų sluoksnis, medinių konstrukcijų liekanos, itin daug kaltinių vinių. Spėjama, jog šioje vietoje buvęs anksčiau čia stovėjusio pastato rūsys. Tai liudija ir aptiktų šio laikotarpio žiestų ir apžiestų keraminių indų, plokštinių krosnių koklių, stiklo duženų, metalinių dirbinių fragmentų gausa.

1 pav. XV–XVIII a. pastato rūsys ir pamatai šurfe 13 iš Š. A. Žilinskaitės nuotr.

Fig. 1. The 15th–18th-centuries building cellar and foundation in test pit 13, as seen from the N.

II etapą sudarė pirmajame tyrimų etape aptikto vertingo kultūrinio sluoksnio preliminaraus ploto ir išlikimo laipsnio nustatymo darbai. Tam atlikti papildomi žvalgomieji tyrimai šurfo 13 aplinkoje, teritorijoje į PV nuo oficinos pastato. Šiame etape ištirti 3 2x2 ir 1 3x3 dydžio šurfai, kurie išsidėstę tuo metu projektuotų buitinės ir lietaus nuotekynės šulinių vietose (bendras plotas – 21 m^2). 3 šurfai išsidėstę 5 m spinduliu į Š ir V puses nuo pirmajame etape atidengtų pamatų, taip pat tirti ankstesnio dvaro pastato rūsio ribose. Juose fiksuotas iki 2,16 m storio intensyvus kultūrinis sluoksnis bei akmenų grindinio fragmentas (2,16 m gylis),

2 pav. XV–XVIII a. pastato rūsio vieta ir akmenų grindinio dugne fragmentas šurfe 25 iš ŠR. A. Žilinskaitės nuotr.

Fig. 2. The 15th–18th-centuries building cellar site and a fragment stone paving at its bottom, as seen from the NE in test pit 25.

3 pav. Papuošalų ir aprangos detalės iš šurfo 25. A. Žilinskaitės nuotr.

Fig. 3. Ornament and clothing elements from test pit 25.

4 pav. Plokštinių koklių fragmentai su medžioklės siužetu iš šurfų 24 ir 25. A. Žilinskaitės nuotr.

Fig. 4. Panel stove tile (Blattkacheln) fragments with hunting themes from test pits 24 and 25.

tačiau kitų papildomų pastato konstrukcijų neaptikta (2 pav.).

Šurfuose itin gausu archeologiškai vertingų XV–XVIII a. radinių. Kultūrinio sluoksnio horizontai datuoti pagal 13 rastų monetų, kurių chronologinės ribos siekė XV–XVIII a. Didžioji monetų dalis priklauso Žygimanto Augusto valdymo laikotarpiui. Aptikta ir įvairių papuošalų, aprangos detalių: diržo sagtelės, ornamentuotos kniedės ir kt. (3 pav.). Tačiau didžiąją dalį radinių sudaro keramikos šukės. Čia stovėjusiame pastate jo gyvavimo laikotarpiu galėjusios stovėti mažiausiai 2 koklinės krosnys. Didžiąją dalį koklių fragmentų (4, 5 pav.) sudaro plokštiniai su medžioklės scenomis bei ornamentuoti kiliminiais raštais kokliai. Likusioji dalis radinių, kurių čia rasta daugiau nei 600 vienetų, priklauso buitinės keramikos fragmentų kategorijai. Tarp aptiktų radinių dominuoja apžiesta neornamentuota buitinė keramika ar žiesti puodai, ąsočiai (6 pav.).

III etapo metu Jašiūnų dvaro sodybos teritorijoje buvo atlikti žvalgomieji tyrimai vietose, kur buvo numatoma tiesti inžinerinius tinklus, įrengti pėsčiųjų takus bei automobilių stovėjimo aikštelę. Darbai išsidėstę dvaro sodybos su parku PV, P ir PR dalyse. Tyrimų metu dvaro sodybos teritorijoje papildomai ištirti 22 šurfai. Bendras tyrimų plotas – 25 m^2. Dviejuose šurfuose, į P nuo oficinos pastato, kur ankstesnių tyrimų metu buvo aptiktas intensyvus XV–XVIII a. kultūrinis sluoksnis, fiksuotas 36–70 cm storio archeologiškai vertingas sluoksnis, kuriame rasta žiesta ir apžiesta buitinė keramika, leidžianti priskirti jį to paties laiko archeologiniam objektui. 60 cm gylyje atidengta akmenų konstrukcija, 1,05 cm gylyje – akmenų grindinys, kurie priskirtini minėtam laikotarpiui. Likusiuose šurfuose archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių neaptikta. Įžemis – geltonas smėlis – pasiektas 0,58–1,2 m gylyje.

Remiantis 2013 m. žvalgomųjų tyrimų rezultatais, aptiktas ir dalinai ištirtas XV–XVII (XVIII) a. stovėjusio pastato (greičiausiai medinio) rūsys. Iš rašytinių šaltinių yra žinoma, jog pirmasis Jašiūnų dvaras (Radvilų rezidencija) šioje teritorijoje pastatytas 1402 m., tačiau iki šiol tiksli jo vieta nebuvo žinoma.

Jašiūnai Manor complex

In 2013, a field evaluation (48 test pits, a total of 73 m^2) was conducted in implementing the work of reconstructing the Jašiūnai Manor complex's palace and officina (Šalčininkai District, SE Lithuania) and adapting them for tourism. A fragment of the red clay brick foundation of a building that previously stood there was discovered at a depth of 40 cm in test pit 13 (3 x 2 m) excavated 10 m to the SW of the present-day officina building (Fig. 1). The foundation's W side was a single row of large stones. A hard-packed clay layer was discovered at a depth of 54 cm on the E side of the test pit and the wall and below it, at a depth of 80 cm, was a layer of large stones that did not form any clear structure. Below the foundation to a depth of 2.84 m, a find-rich cultural layer was excavated. Two horizons can be distinguished in it: an earlier 15th–16th-centuries one and a later 17th–18th-centuries one. It is conjectured that the building's cellar previously stood at this site. After conducting additional investigations in the vicinity of aforementioned test pit, a find-rich cultural layer up to 2.16 m thick and a stone paving fragment at a depth of 2.16 m were recorded (Fig. 2), but no other additional building structures were discovered.

The test pits contained an especially large number of valuable 15th–18th-centuries finds. 13 15th–18th-centuries coins as well as various ornaments and clothing elements were discovered in the cultural layer (Fig. 3), but the bulk of the finds consisted of potsherds. The building that stood at this site could have had at least two tile stoves during the period of its existence. The bulk of the stove tile fragments consisted of panel tiles (*Blattkacheln*) with hunting scenes and tiles decorated with extensive designs (Figs. 4, 5). Partly thrown undecorated household pottery or hand thrown pots and pitchers (Fig. 6) predominated among the discovered finds.

During the evaluation, the cellar of a 15th–17th (18th)-centuries building (probably wooden) was discovered on the grounds of the Jašiūnai Manor complex and partially excavated. From written sources it is known that the first Jašiūnai Manor (a Radvila residence) was erected in 1402, but up until now its precise was not known.

0 5 cm

5 pav. Karnizinis koklis iš šurfo 24. A. Žilinskaitės nuotr.

Fig. 5. A cornice stove tile (Gesimskachel) from test pit 24.

6 pav. Ąsočio dalis iš šurfo 25. A. Žilinskaitės nuotr.

Fig. 6. Part of a pitcher from test pit 25.

0 5 cm